

Dienst gehouden op 27 september 2009
In de Gereformeerde kerk van Kornhorn
Teksten: Mattheus 12: 22-32 / Marcus 9: 38-41

Voor of tegen *wát?*

Gemeente van Christus,

Op 20 september 2001, negen dagen na de aanslag op de *Twin Towers* van het WTC in New York, hield de toenmalige president van de VS, George W. Bush een rede voor het congres, vol met dreigende oorlogstaal. Hij verklaarde de oorlog aan het terrorisme en zei onomwonden dat de 'war on terror' geen neutraliteit toeliet: "*You're either with us or against us in the fight against terror*" – U bent of mét ons of tégen ons in de strijd tegen het terrorisme.

Het is bekende retoriek die vooral in conflicten wordt gebruikt. Mensen met een tussenpositie of genuanceerd tussenstandpunt wordt gezegd dat dat niet kan: je bent voor ons óf tegen ons. En één stap verder klinkt dan: als je niet uitdrukkelijk voor ons bent, dan ben je tegen ons... *'Wie niet voor mij is, is tegen mij!'*

Gebruikt Jezus oorlogstaal?

Het zijn de woorden die we lazen, uit de mond van Jezus. Mattheus 12: 30: *'Wie niet met mij is, is tegen mij'*. Tegen de achtergrond van de woorden van oud-president Bush rijst de vraag: gebruikt Jezus hier ook oorlogstaal? Probeert Jezus het hier op de spits te drijven en mensen tot een keuze te dwingen?

Sommige christenen lezen deze woorden inderdaad zo: wie niet bewust en nadrukkelijk voor Jezus kiest is dus tegen hem en is dus verloren.

Mensen zijn in zonde geboren en hopeloos verloren; alleen wie welbewust kiest voor Jezus is gered... Maar zegt Jezus dat zelf ook?

Het vreemde is natuurlijk dat we vanmorgen ook een tekst hebben gelezen die het *tegenovergestelde* lijkt te zeggen. Marcus 9: 'Wie niet tegen ons is, is voor ons'. Hoort u dat: de exacte omkering van de eerste woorden. 'Wie niet tegen ons is, is voor ons' - wonderlijk. Je zou zeggen: 't is het één of het ander, het verschil is nogal groot.

Denk maar eens aan het debat over *orgaandonatie*. Nu is het zo geregeld dat alleen de organen van overleden mensen die zelf bij leven bewust een donorcodicil hebben ingevuld, gebruikt mogen worden. Dus: 'wie niet voor is, is tegen'. Het levert te weinig donoren op. Daarom is in de afgelopen jaren gepleit voor het '*geen-bezwaarsysteem*'. Dan wordt iedereen als donor gezien, tenzij je in een codicil hebt verklaard het niet te zijn. Kortom: 'wie niet tegen is, is voor'. Volgens de voorstanders van dat systeem zou het in één klap alle wachtlijsten oplossen...

Wie iedereen als een medestander ziet, tenzij iemand nadrukkelijk verklaart tegen te zijn, heeft *veel medestanders*. Wie iedereen als vijand ziet, tenzij iemand nadrukkelijk verklaart een medestander te zijn, heeft *veel vijanden*. Welke versie moeten we geloven, als het om Jezus gaat?

Demonen maken onvrij

Het is tijd om goed te lezen. Beide verhalen gaan over demonen en over bevrijding daarvan. Dat maakt deze teksten niet makkelijker – we zullen dus eerst iets over *demonen* moeten zeggen. Immers, dergelijke verhalen zijn voor moderne mensen vreemd. Hoewel sommige evangelische en charismatische mensen weer volop geloven in duivelen en demonen, zal het voor de meesten van ons een vreemde wereld blijven. Het wereldbeeld van de evangelisten is een andere dan die van 21^e eeuwse mensen.

Toch hoeft dat geen belemmering te zijn. Demonen zijn in de bijbel machten die mensen *onvrij* maken, demonen zijn de slavendrijvers van de ziel. Demonen nemen bezit van mensen zodat ze *bezeten* zijn. Bezeten

en niet langer van zichzelf. Overgenomen door vreemde machten en niet langer vrij in hun doen en laten... Demonen maken *onvrij*.

Hoe herkenbaar is deze beschrijving. Wij kennen immers maar al te goed de machten die mensen onvrij maken, wij kennen de slavendrijvers van de ziel. Wij kennen mensen die bezeten zijn door macht of angst, hebzucht of jalousie, perfectionisme of cynisme. We kunnen bang worden voor zulke mensen en we kunnen met recht bang zijn voor deze machten. Mensen worden onvrij, onverantwoordelijk - onmenselijk.

Jezus bevrijdt mensen van die machten. Hoe? Door ze bij hun naam te noemen, door het kwaad aan te wijzen en het weg te sturen. Jezus geeft mensen aan zichzelf terug en stelt ze verantwoordelijk voor hun eigen leven. *Jezus maakt mensen vrij*. Hij spreekt ons aan als waardige mensen - niet de slaaf van wat dan ook. Niet de slaaf van bezit of lust, niet de slaaf van perfectionisme of angst, niet de slaaf van anderen die macht over ons hebben. De mens zoals God het wil is de *mens die vrij is*, die rechtop kan lopen, die zelf antwoord kan geven op de roep van God en mensen.

Bevrijden is benoemen

Nu kijken we naar beide verhalen. Eerst de versie van Mattheus, met de oorlogsretoriek: *'wie niet voor ons is, is tegen ons'*. Wat gebeurt daar? Jezus geneest een bezetene die in hoge mate 'onvrij' was: hij kon zien noch spreken. Een wonder dat opnieuw diepe indruk maakt en de kritische Farizeeën tot waanzinnige boosheid brengt. Zij praten er met elkaar over en verdenken Jezus van duivelskunsten: 'Hij kan die demonen alleen maar uitdrijven dankzij Beëlzebul'. Maar ze spreken het niet uit – het blijft onder het tapijt. Demonen verstoppen zich.

Dan doet Jezus wat hij altijd doet bij bevrijding: hij *benoemt* wat zij denken en niet zeggen. Jezus onderkent wat bij uitstek het wapen is van duivelse machten: *onzichtbaarheid*. Onzichtbare machten kunnen tot grote schade leiden. Een vete die niet benoemd wordt; een probleem dat je met niemand deelt; een schokkende ervaring die je niet vertellen mag; een herinnering die je uit alle macht wegdrukt; misbruik dat bedekt wordt

met de mantel der liefde. Het maakt een gemeenschap tot een slangenkuil en onze ziel een spookhuis – psychiaters kunnen erover vertellen.

Jezus benoemt zaken en dwingt de machten zich te tonen. Zodra de duistere macht zich tonen moet, is zijn macht gebroken. Denk aan het populaire programma ‘*Wie is de mol*’ – zodra de onzichtbare, onbekende valsspeler (de mol) bekend is, is het spel over! De mol is boven de grond en kan niets meer uitrichten.

Verwarring is macht

Jezus benoemt de onuitgesproken verwijten van de Farizeeën. Jezus een *duivelskunstenaar*, dat kan helemaal niet, zo houdt hij hen voor: je kunt de duivel niet met de duivel bestrijden. Een verdeeld koninkrijk valt in duigen en een land in burgeroorlog wint geen veldtocht.

Intussen is dit verwijt van de Farizeeën wel precies wat die ‘knechtende’ onvrij-makende machten nodig hebben en steeds weer creëren: *verwarring, onduidelijkheid* en *chaos*. Betekenissen vervagen, beelden gaan door elkaar lopen. Wat is goed en wat slecht? Wat is gezond en wat niet? Vrijheid verdacht maken met angstige retoriek. Cynisme verwarren met nuchterheid. Angst verstoppen achter bescheidenheid. Verwarring en chaos maakt mensen onvrij en soms zelfs gek! Dát is duivelswerk!

Denk aan de gek-geworden soldaat na een lange oorlog, die schiet op elke vreemdeling, denkend het een vijand is. Hij kan niet meer bevrijd worden, de bevrijder wordt aangezien voor een indringer en uit de weg geruimd. Of denk aan het meisje dat meermalen misbruikt is – geen hand zal zij ooit nog vertrouwen, ook de *helpende hand* niet – ze blijft niet zelden levenslang eenzaam.

Daarom scheidt Jezus hier helderheid: wie het bevrijdende werk van Gods Geest aanziet voor duivelswerk, kan niet bevrijd worden. Dat heeft niets te maken met onwil, maar met *logica*. Het kán eenvoudig niet! Dát is ‘de zonde die niet vergeven kan worden’ (de gevreesde ‘*zonde tegen de*

heilige Geest): niet dingen die te erg zijn om te vergeven. Het is als het vermoorden van de bevrijder, het wegslaan van de helpende hand.

De woorden: *'Wie niet met mij is, is tegen mij en wie niet met mij samenbrengt, drijft uiteen'* klinken dan heel anders. Hier wordt de chaos teruggedrongen. Hier wordt de demon een demon genoemd en een bevrijder een bevrijder. Hier wordt gewezen op de vruchten van de boom die vertellen of het een slechte of goede boom is. Jezus zegt niets anders dan: *'Kijk goed en denk na!'* Als je peren ziet hangen, weet je dat het een perenboom is. Als je bevrijding, liefde en vreugde ziet, weet je dat *Gods Geest* aan het werk is. Wie *mét* Jezus is, werkt aan bevrijding en wie aan bevrijding werkt is met Jezus! Dat is de duidelijkheid die Jezus schept.

Bevrijdende duidelijkheid: de verwarring opgeheven, de chaos bedwongen. Helder licht met scherpe schaduwen.

Bondgenoten in de bevrijding

Dan het tweede verhaal: Marcus 9. Er wordt verteld van iemand die demonen uitdrijft in Jezus' naam, maar die niet *zelf* een volgeling van Jezus is. Kennelijk heeft hij het Jezus zien doen en gedacht: dat kan ik ook. En het werkte. Vraag mij niet hoe – maar het viel de leerlingen op. Zij hadden geprobeerd het de man te beletten; hij hoorde immers helemaal niet bij hen... het was geen volgeling.

Je zou kunnen zeggen: de leerlingen passen de *letterlijke* betekenis toe van wat we bij Matteus lezen: *'wie niet met ons is, is tegen ons'* – deze man is *niet* met hen en moet dus wel *tegen* hen zijn... Klinkt logisch. Maar dan zegt Jezus: *'Belet het hem niet, want je kunt niet eerst in mijn naam een wonder doen en meteen daarna slecht van mij spreken – wie niet tegen ons is, is voor ons'*.

Goed beschouwd zegt Jezus hier hetzelfde als in de tekst van Matteus, zij het vanuit een *ander perspectief*: *'Kijk wat hij doet, kijk naar de vruchten van bevrijding en liefde – en trek dan je conclusies!'* Niet alleen de kleine

kring van trouwe leerlingen kunnen het bevrijdende werk van God doen, het zijn er tallozen die het kunnen en doen... Wie de machten ontmaskert, wie de verwarring opheft en de chaos terugdringt; wie verborgen machten in het licht kan brengen, wie werkt aan bevrijding van mensen en gemeenschappen en mannen en vrouwen weer op hun benen zet; wie mensen hun waardigheid teruggeeft, zodat ze weer beeld dragers van God kunnen zijn – *die* doet het werk van Gods Geest: ‘wie niet tegen ons is, is voor ons’.

Een uitnodiging in tweevoud

Dat is toch een verrassing: twee op het gehoor *tegengestelde* uitspraken, die *hetzelfde* blijken te zeggen. Het waren bij nader inzien de gestelde *vragen* die anders waren, maar het antwoord bracht hen bij dezelfde uitnodiging.

Bij Mattheus werd Jezus’ werk in twijfel getrokken en zo de chaos gewekt. Dan klinkt het verhelderende en ontwapenende ‘*wie niet met ons werkt aan bevrijding, die staat die bevrijding zelf in de weg!*’ Bij Marcus twijfelden leerlingen aan het bevrijdende werk van een vreemdeling die niet tot hun kring behoorde. En dan klinkt het verbindende en liefdevolle ‘wie het werk van de bevrijding niet in de weg staat, maar juist doet, die hoort bij ons’.

Dus klinkt ons vanmorgen in tweevoud de uitnodiging in de oren: voeg je bij het bevrijdende werk van Jezus en zijn leerlingen. Jezus noemde dat ‘koninkrijk van God’ – ‘Als ik door de Geest van God demonen uitdrijf, dan is het koninkrijk van God bij jullie gekomen’. Maar we worden ook uitgenodigd om oog te hebben voor bevrijding waar we het niet verwachten: die vreemde die ‘niet bij ons hoort’ – kijk naar de vruchten van bevrijding en vreugde en weet dat het Gods werk is.

Amen